

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Біолого-технологічний факультет

**ПРОГРАМА ТА МЕТОДИЧНІ
РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ДОСЛІДНИЦЬКОЇ
ПРАКТИКИ**

для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
ОПП «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва»
Спеціальності 204 «Технологія виробництва і переробки продукції
тваринництва»
денної (заочної) форм навчання

СУМИ – 2024

Укладачі: **Опара В.О.**, кандидат с.-г. наук, доцент, зав. кафедри технології кормів та годівлі тварин

Левченко І.В., кандидат с.-г. наук, доцент кафедри технології кормів та годівлі тварин

Програма та методичні рекомендації до дослідницької практики для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти ОПП «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва». Спеціальності 204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва» денної (заочної) форм навчання

Рецензенти: Скляренко Ю.І., доктор с.-г. наук, ст. науковий співробітник, зав. лабораторією тваринництва Інституту сільського господарства Північного Сходу НААНУ

Рубцов І.О., кандидат с.-г. наук, доцент кафедри генетики, селекції та біотехнології тварин

Рекомендовано до видання методичною радою біолого-технологічного факультету Сумського НАУ

Протокол № 1 від 10.09 2024 р.

© Сумський національний аграрний університет, 2024 рік.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1. Опис дослідницької практики.....	4
1.1. Мета дослідницької практики.....	4
1.2. Основні завдання дослідницької практики.....	5
1.3. Характеристика дослідницької практики	5
1.4. Заплановані результати практики (рівень знань, умінь, навичок, яких студенти мають досягти на кожному етапі практики).....	6
2. Зміст та організація проведення дослідницької практики.....	8
3. Вимоги до баз дослідницької практики.....	13
4. Індивідуальні завдання з практики	15
5. Вимоги до звіту про дослідницьку практику	17
6. Підведення підсумків дослідницької практики	21
7. Критерії оцінювання результатів дослідницької практики.....	23
8. Методи контролю та схема нарахування балів.....	25
9. Методичне забезпечення.....	26
Додатки.....	27

ВСТУП

Практика є обов'язковим компонентом програми підготовки фахівців із вищою освітою. Практика здобувачів вищої освіти передбачає безперервність та послідовність її проведення у разі одержання необхідного обсягу практичних знань і умінь відповідно до стандартів освіти.

Методичні рекомендації містять інформацію, що допоможе здобувачеві зрозуміти сутність програми та завдання практики, особливості складання звіту за її результатами.

1. ОПИС ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ПРАКТИКИ

1.1. Мета дослідницької практики

Основною метою проходження дослідницької практики здобувачами вищої освіти спеціальності 204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва», ОПП «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва» є поглиблення та закріплення набутих теоретичних знань з основних професійно-орієнтованих компонентів, опанування сучасними прийомами та методами прийняття управлінських рішень при здійсненні професійної діяльності, оволодінні навичками самостійної практичної діяльності на посадах технологів (зоотехніків) підприємств а також зборі наукових і виробничих матеріалів для підготовки кваліфікаційної роботи. Дослідницька практика передбачає також опанування сучасних технологій виробництва продукції сільськогосподарських тварин та її переробки.

Програма дослідницької практики та її зміст мають відповідати напряму наукових досліджень здобувача та бути спрямованими на виконання індивідуального завдання. Під час такої практики надається можливість застосувати нові методи та отримати результати досліджень, що є необхідними для виконання кваліфікаційної роботи.

1.2.Основні завдання дослідницької практики

Завданнями дослідницької практики є:

- формування інформаційного забезпечення виконання кваліфікаційної роботи відповідно до обраного об'єкта дослідження;
- визначення стану розробки питань за обраною науковою проблемою у вітчизняній та іноземній науковій літературі;
- підготовка та опрацювання аналітичних матеріалів на базі практичного дослідження для виконання дослідницької частини кваліфікаційної роботи;
- адаптація теоретичних знань та методичного інструментарію до умов практичної діяльності конкретного підприємства;
- проведення власних досліджень стосовно тематики кваліфікаційної роботи, що забезпечить удосконалення технологічних процесів виробництва чи переробки продукції тваринництва;
- апробація отриманих результатів дослідження на практиці та оцінка їх економічного ефекту;
- обґрунтування рекомендацій та пропозицій щодо удосконалення конкретного елементу діючої на підприємстві технології виробництва чи переробки продукції тваринництва;
- підготовка дослідницького розділу кваліфікаційної роботи.

1.3.Характеристика дослідницької практики

Кількість кредитів: **10**

Загальна кількість годин: **300**

Нормативний модуль. Семестр: **2** Вид контролю: **залік**

1.4. Заплановані результати практики (рівень знань, умінь, навичок, яких студенти мають досягти на кожному етапі практики)

Проходження дослідницької практики з є обов'язковою освітньою компонентою (ОК 10) підготовки здобувачів освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва» ОПП «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва» у Сумському національному аграрному університеті та передбачає формування у здобувачів наступних компетентностей:

№	Вид програмних компетентностей	Програмна компетентність	Шифр
1	Загальні	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.	ЗК 1.
2	Фахові (спеціальні)	Здатність аналізувати та контролювати безпечність та якість кормів і кормових засобів та живлення тварин.	ФК 1.
3		Здатність розробляти, організовувати та здійснювати заходи з підвищення продуктивності тварин, контролю безпечності та якості продуктів їх переробки й ефективності її виробництва.	ФК 2.
4		Здатність організовувати та контролювати виконання заходів спрямованих на покращення селекційно-племінної роботи у тваринництві.	ФК 3.
5		Здатність моделювати та проектувати технологічні процеси виробництва і переробки продукції тваринного походження.	ФК 4.
6		Здатність організовувати підприємницьку і фінансову діяльність та оцінювати економічну ефективність виробництва і переробки продукції тваринного походження.	ФК 5.
7		Здатність практично управляти робочими або навчальними процесами у сфері виробництва і переробки продукції тваринного походження, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів.	ФК 6.
8		Здатність створювати та застосовувати системи та способи переробки продукції тваринного походження.	ФК 7.

9		Здатність розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері технологій виробництва та переробки продукції тваринництва та з дотичних до неї міждисциплінарних напрямів з урахуванням технічних, економічних, соціальних, правових та екологічних аспектів.	ФК 8.
10		Здатність застосовувати сучасні методи та інструменти для дослідження технологій виробництва та переробки продукції тваринництва, а також забезпечення якості продукції.	ФК 9.
11		Здатність зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.	ФК 10.
12		Здатність використовувати сучасні методи та методики для оперативного контролю якості продукції у відповідності до стандартів	ФК 11.
13		Здатність використовувати знання щодо біології продуктивності худоби в умовах виробництва	ФК 12.
14		Здатність використовувати інновації у молочному і м'ясному скотарстві для отримання високоякісної тваринницької продукції.	ФК 13.

Навчальним планом за спеціальністю 204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва», ОПП «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва» освітнього ступеня «магістр» на проходження дослідницької практики передбачено 10 тижнів у другому семестрі.

2. ЗМІСТ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ПРАКТИКИ

На даній практиці студент-практикант може виконувати обов'язки зоотехніка, зоотехніка з контролю якості продукції, технолога-дослідника з виробництва та переробки продукції тваринництва, інженера-технолога з виробництва та переробки продукції тваринництва в залежності від спрямування підприємства – бази практики.

У результаті проходження дослідницької практики, здобувач вищої освіти повинен продемонструвати такі результати навчання:

№	Програмні результати навчання	Шифр
1	Оцінювати та забезпечувати якість та безпечність технологій виробництва продукції тваринництва, кормів та кормових засобів, рівнів живлення тварин та продукції тваринного походження.	ПРН 1.
2	Розробляти, впроваджувати й модернізувати ефективні технології і процеси у сфері виробництва і переробки продукції тваринництва.	ПРН 2.
3	Здійснювати дослідження та/або провадити інноваційну діяльність з метою отримання нових знань та створення нових технологій та продуктів в сфері тваринництва та в ширших мультидисциплінарних контекстах.	ПРН 3.
4	Застосовувати сучасні математичні методи, інформаційні технології та спеціалізоване програмне забезпечення для досліджень і розробок у сфері технологій виробництва і переробки продуктів тваринництва.	ПРН 4.
5	Будувати та досліджувати моделі технологічних процесів виробництва і переробки продуктів тваринництва, оцінювати їх адекватність, визначати межі застосовності.	ПРН 6.
6	Здійснювати управління складною діяльністю у сфері виробництва і переробки продуктів тваринництва, визначати цілі та завдання, планувати і розподіляти роботи, управляти ресурсами.	ПРН 7.
7	Вільно спілкуватись усно і письмово українською мовою та однією з іноземних мов при обговоренні професійних питань, досліджень та інновацій в сфері виробництва і переробки продуктів тваринництва та дотичних проблем.	ПРН 8.
8	Приймати ефективні рішення з питань виробництва і переробки продукції тваринництва, у тому числі у складних і непередбачуваних умовах, прогнозувати їх розвиток, визначати фактори, що впливають на досягнення поставлених цілей, аналізувати і порівнювати альтернативи, оцінювати ризики та імовірні наслідки рішень.	ПРН 9

9	Нести відповідальність за розвиток професійних знань і практик, оцінювання стратегічного розвитку команди, формування ефективної кадрової політики	ПРН 10.
10	Застосовувати сучасні методи та методики для оперативного контролю якості продукції у відповідності до стандартів	ПРН 11.
11	Застосовувати знання щодо біології продуктивності худоби в умовах виробництва	ПРН 12.
12	Застосовувати інновації в галузі молочного і м'ясного скотарства для отримання високоякісної тваринницької продукції.	ПРН 13.

Практика проводиться згідно з навчальним графіком та робочою навчальною програмою. Навчальний графік затверджується ректором, а комплексна робоча програма розробляється випускними технологічними кафедрами та затверджується деканом.

Місце проведення практики визначається випускними кафедрами згідно заключених договорів з сільськогосподарськими підприємствами чи іншими підприємствами, що займаються розведенням сільськогосподарських тварин і затверджується наказом ректора. Керівники практики призначаються кафедрами, які за своїм фахом можуть забезпечити повне формування визначених умінь та виконання досліджень згідно з темами кваліфікаційних робіт. Темі кваліфікаційних робіт затверджуються наказом ректора.

Керівники практики складають індивідуальний план проходження практичної підготовки та проведення досліджень на виробництві або аналізу технології виробництва.

Обов'язки керівника практики від кафедри. Керівником практичної підготовки здобувача є його науковий керівник призначений з виконання кваліфікаційної роботи, який:

- повідомляє здобувачеві вимоги щодо ведення щоденників та складання звітів з практики;
- інформує про систему звітності з практики, прийняту на кафедрі (оформлення щоденника, подання письмового звіту);
- консультує здобувачів з питань програми практики;

- формулює конкретні індивідуальні завдання щодо проведення досліджень у відповідності з обраною темою кваліфікаційної роботи;
- погоджує (схвалює) індивідуальний план-графік дослідницької практики здобувача;
- спрямовує науково-дослідну діяльність здобувачів, пов'язану з підготовкою звіту з фахового стажування та переддипломної практики;
- контролює виконання програми практик і дотримання здобувачами правил внутрішнього розпорядку;
- перевіряє звіти про проходження практики (надає зауваження) і приймає участь у їх захисті в складі комісії.

Обов'язки керівника практики від бази практики. Керівництво практикою здійснюють заступники керівника з питань тваринництва, завідувачі відділеннями, головний зоотехнік(зоотехнік) чи технолог підприємства чи інша службова особа бази практики.

Для ефективного проходження практичної підготовки на підприємстві необхідно:

- забезпечити інструктаж з виконання правил техніки безпеки, з охорони праці та протипожежної безпеки;
- провести екскурсію практикантів по підприємству, ознайомити їх з технологією та організацією виробництва продукції (послуг), а також сприяти одержанню здобувачем інформації для підготовки кваліфікаційної роботи;
- ознайомити здобувачів з організацією робіт на конкретному робочому місці, організацією виробництва, праці й управління в службах (відділах) управління;
- пояснювати здобувачам характер та призначення управлінських робіт, які виконуються, а також доручати їх самостійне виконання (якщо це відповідає змісту програми практики);

- здійснювати методичне керівництво і надавати допомогу здобувачам в отриманні необхідних матеріалів як для виконання програми практики, так і для підготовки кваліфікаційної роботи у майбутньому;

- систематично перевіряти відповідність записів, зроблених практикантами у щоденнику, характер та опис виконаної за день роботи, засвідчувати їх виконання своїм підписом;

- контролювати роботу здобувачів і дотримання ними трудової дисципліни, вести облік виходу на практику;

- перевірити звіти з практики, готувати письмові характеристики на здобувачів з оцінкою їх ставлення до роботи, дотримання ними трудової дисципліни, рівня теоретичної та практичної підготовки.

Обов'язки здобувача:

- до початку практики отримати пакет необхідних для проходження практичної підготовки документів та індивідуального завдання по проведенню досліджень;

- своєчасно прибути на підприємство-базу практики з відповідними документами, отриманими в університеті. Безпосередньо перед початком практики на базі практики пройти інструктаж з техніки безпеки;

- під час проходження практики суворо дотримуватись правил техніки безпеки та внутрішнього розпорядку, що діють на базі практики. Час початку і закінчення робочого дня, встановлений для персоналу бази практики, є обов'язковим і для практикантів;

- виконувати вказівки керівника практики від підприємства, нести відповідальність за виконану роботу;

- вести щоденник практики, в якому відображати виконувану роботу;

- звітувати керівнику практики від університету про виконану роботу;

- гідно представляти Сумський національний аграрний університет, дотримуватися загальноприйнятих норм поведінки та етики ділового

спілкування; дотримуватися належного зовнішнього вигляду і стилю ділового спілкування;

- згідно з вимогами програми оформити письмові звіти про практику і своєчасно здати його на кафедру. Захистити звіт із практики у встановлений кафедрою термін.

3. ВИМОГИ ДО БАЗ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ПРАКТИКИ

Практика здобувачів освіти Сумського національного аграрного університету проводиться на базах практики, які забезпечують виконання робочої програми практики для відповідних освітніх рівнів вищої освіти, або в підрозділах університету, що відповідають вимогам до баз практики. Базами проведення практик можуть бути сучасні підприємства, установи, організації різних галузей сільського господарства, навчальні кабінети, лабораторії, навчально-практичні центри тощо, а також бази за межами України, за умови забезпечення ними виконання у повному обсязі робочих навчальних планів і програм практик.

Підприємства, організації, установи незалежно від форми власності та підпорядкування, які є базами практики, повинні відповідати таким вимогам:

- наявність структур, що відповідають освітнім програмам, за якими здійснюють підготовку фахівців у закладі вищої освіти;
- можливість надати практикантам на час практики робочі місця;
- надання права користуватися бібліотекою, лабораторіями, технічною та іншою документацією, потрібною для виконання програми практики;
- можливість подальшого працевлаштування випускників (на загальних підставах за наявності вакансій);
- наявність інформаційного забезпечення практикантів щодо новітніх технологій, що використовують у галузі.

Підприємство, де здобувач проходить дослідницьку практику, а саме його виробничі підрозділи, що займаються тваринництвом чи переробкою тваринницької продукції стають об'єктом його самостійного прикладного дослідження.

Здобувачі можуть самостійно, за погодженням з керівником практики та гарантом ОП, обирати для себе місце проходження практики і пропонувати

його для проведення наукових дослідження, попередньо уклавши Договір про проходження практичної підготовки.

У період практики здобувач повинен дотримуватися встановлених у підприємстві правил внутрішнього розпорядку. Проходження практичної підготовки потребує оформлення переліку документів, що надається кожному здобувачу індивідуально на кафедрі, а також в деканаті біолого – технологічного факультету.

4. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ З ПРАКТИКИ

Проходження переддипломної практики передбачає поглиблене і багатоаспектне (комплексне) дослідження об'єкта – підприємства (організації, установи), обраного базою практики – за обраним напрямом його діяльності, виявлення проблем та перспектив його розвитку. Зміст практики спрямований на формування необхідних загальних та спеціальних (фахових) компетентностей у здобувачів – майбутніх магістрів з виробництва і переробки продукції тваринництва.

Завдання 1. Аналіз діяльності підприємства – бази практики.

Загальна характеристика підприємства: форма власності, місія, основні завдання, сфери діяльності, землекористування, типи продукції чи послуг, що надаються підприємством; організаційна структура управління підприємством.

Особливості виробничої діяльності підприємства: обсяги виробництва продукції підприємства; рівень конкурентоспроможності продукції (товарів, робіт, послуг); збутова політика, канали збуту продукції підприємства, форми та методи реалізації товарів (робіт, послуг), забезпеченість виробництва кадрами; оцінка рентабельності підприємства; собівартість товарної та реалізованої продукції; економічна ефективність виробництва тваринницької продукції діяльності тощо.

Аналіз галузі тваринництва та кормовиробництва та діючої в господарстві технології виробництва(переробки) продукції тваринництва: динаміка поголів'я тварин, продуктивність різних видів сільськогосподарських тварин в господарстві, вартість кормів та їх витрати на одиницю продукції, породний і класний склад стада, дані про вибуття тварин та його причини, умови вирощування і годівлі молодняку та схеми його вирощування, раціони годівлі племінних та продуктивних тварин, особливості технологічних умов утримання, годівлі, доїння, первинної переробки продукції тваринництва тощо.

Для наочної візуалізації розрахункових значень показників у динаміці може бути застосований графічний метод. Досліджуваний період для оцінки має становити три останні звітні періоди (календарні роки). Розрахункові значення показників повинні бути проаналізовані, порівняні в динаміці та з нормативними значеннями.

Завдання 2. Виконання індивідуального завдання.

Виконання індивідуального завдання формується, виходячи із специфіки діяльності підприємства - об'єкта дослідження та теми кваліфікаційної роботи здобувача вищої освіти. Індивідуальне завдання розробляє керівник практики від кафедри і видає кожному здобувачеві. Зміст його повинен враховувати конкретні умови та можливості підприємства, організації, установи, відповідати як потребам виробництва, так і цілям та завданням освітнього процесу, враховувати здатності й теоретичну підготовку практикантів. Завдання можуть бути пов'язані не лише з написанням кваліфікаційної роботи, а й з науково-дослідною роботою кафедри з держбюджетної та господарської тематики, підготовкою студентської наукової роботи та доповідей на студентську наукову конференцію, розв'язанням окремих проблем діяльності підприємства тощо.

Індивідуальні завдання можуть стосуватися усіх галузей тваринництва, у тому числі молочного та м'ясного скотарства, свинарства, вівчарства, птахівництва, бджільництва, кінології та інших.

Індивідуальне завдання на практику видається здобувачеві не пізніше, ніж за тиждень до початку практики.

5. ВИМОГИ ДО ЗВІТУ ПРО ДОСЛІДНИЦЬКУ ПРАКТИКУ

Письмовий звіт з проходження фахового стажування та переддипломної практики – це основні підсумкові документи, що надають можливість проаналізувати і оцінити діяльність здобувача під час практики. Після завершення терміну практики, протязі 10 днів, здобувачі звітують у письмовій формі про виконання програми практики та подають на перевірку звіт, що відображає результати виконання завдань програми.

Звіт повинен містити відомості про виконання студентом усіх розділів програми дослідницької практики, а також науково-обґрунтований критичний аналіз виробничої діяльності господарства (установи). Обов'язковим є висвітлення особистої участі студента у виробничій діяльності. Звіт про дослідницьку практику повинен бути написаний за нижче наведеним планом:

ТИТУЛЬНИЙ ЛИСТ

ЗМІСТ

ВСТУП

1. Загальна характеристика господарства (установи)

1.1. Місцезнаходження господарства

1.2. Коротка історична довідка про господарство

1.3. Напрямок діяльності господарства

1.4. Трудові та матеріальні ресурси, їх динаміка і структура

2. Перелік питань і завдань, методика проведення досліджень, що були винесені для дослідження в господарстві.

3. Наукові дослідження здобувача, що проводилася в господарстві

Висновки

Пропозиції

Літературні джерела

Додатки

Кількість і зміст підрозділів, а також деталізація викладення матеріалу визначається специфікою діяльності підприємства-бази практики та попередньо узгоджується із викладачем-керівником практики.

У науковому дослідженні неможливо обійтися без посилань на наукові джерела літератури, оскільки вони виконують у ньому декілька функцій – визначають новизну та актуальність досліджень, яка виражається в тому, що посилання виступають засобами виявлення проблеми, ступенем її вивчення, формулювання гіпотез. Знання літературних джерел має демонструвати компетентність дипломника з досліджуваної проблеми, особливо якщо авторами робіт, що цитуються, є відомі дослідники.

Посилання у тексті на літературні джерела подаються у квадратних дужках, після згадування про автора. Наприклад: «Одна із основних ознак відтворення – це вік при першому отеленні, який чинить, за свідченнями багатьох наукових досліджень [1, 9, 13], значний вплив на молочну продуктивність корів...»; або наступний варіант: «М. В. Зубець [8] стверджує, що відтворна здатність молочної худоби – це не лише важливий виробничо-економічний показник, а й критерій співвідношення «генотип-середовище», що характеризує відповідний ступінь пристосованості популяції...». У розділі «СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ» під номером 8 має бути робота автора вищенаведеного твердження (8. Зубець М. В. Вибрані твори / Упорядник Б. Я. Панасюк – К.: Аграрна наука, 2003. – 592 с.).(Додаток Б)

Оформлення додатків. Додатки оформляються як продовження роботи і розміщуються в її структурі після списку літератури на наступних сторінках в порядку появи на них посилань у тексті роботи.

У якості додатків можуть використовуватися графіки, таблиці, масиви статистичної інформації, об'ємні схеми, інші тексти. Матеріали методичного характеру.

Додаток повинен мати заголовок і загальну з текстом випускної роботи нумерацію сторінок. Кожен додаток починається з нової сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами друкується слово «Додаток __».

Додатки позначають послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, Й, І, Ї, О, Ч, Ь.

Оформлення звіту про практику. **Звіт** друкують з використанням текстового редактора Word на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (210 мм х 297 мм), шрифтом чорного кольору через 1,5 інтервал 14 кеглем, шрифтом Times New Roman. Загальний обсяг 25-35 сторінок. Рекомендовано на сторінках звіту використовувати поля такої ширини: верхній і нижній – не менше 20 мм, лівий – не менше 25 мм, правий – не менше 10 мм. Під час виконання звіту слід дотримуватись рівномірної насиченості, контрастності й чіткості зображення. Усі лінії, літери, цифри та знаки мають бути чіткі, нерозпливчасті та однаково чорні впродовж усього звіту. Кожну структурну частину звіту починають з нової сторінки. Заголовки структурних частин «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами симетрично до тексту по центру сторінки (без крапки). Складові звіту «ЗМІСТ», «ВСТУП», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ» не нумерують. Заголовки підрозділів, пунктів і підпунктів звіту слід друкувати з абзацного відступу з першої великої літери без крапки в кінці. Якщо заголовок складається з кількох речень, їх розділяють крапкою. Абзацний відступ повинен бути однаковим упродовж усього тексту звіту і дорівнювати 1 см.

Під час практики здобувач зобов'язаний вести **Щоденник (додаток А)**, де необхідно якомога повніше висвітлювати характер та зміст виконуваної роботи, участь студента у виробничому та громадському житті підприємства, фіксувати складності, з якими стикається практикант, записувати спостереження та зауваження відносно діяльності підрозділу, а також висновки і пропозиції з її покращання.

Записи у щоденнику ведуться щоденно. Після завершення практики щоденник підписується здобувачем і керівником практики і завіряється печаткою підприємства.

Щоденник, у якому відображається поточна робота, повинен включати в себе:

- календарний план виконання здобувачем програми відповідної практики з оцінкою його виконання;
- план роботи, який складається разом з керівниками практики від кафедри і підприємства;
- висновки і пропозиції здобувача по результатах проходження відповідної практики;
- підсумкове попереднє оцінювання роботи здобувача за період практики керівником від підприємства.

Щоденник регулярно перевіряється і підписується керівником практики від підприємства. Після завершення практики щоденник підписується здобувачем і завіряється підписом керівника практики і печаткою підприємства. По закінченню практики здобувачі готують звіти, підписують їх в підприємстві і представляють на кафедру не пізніше 10 днів після повернення з практики.

Отже, до звіту про фахове стажування чи переддипломну практику необхідно прикласти:

- щоденник практики, відповідно оформлений та завірений печаткою організації ;
- відзив керівника практики від підприємства з детальною характеристикою діяльності здобувача в організації, відомості про рівень звіту з обов'язковою вказівкою оцінки проходження практики здобувачем-практикантом;
- заповнені документи підприємства (річна фінансова звітність і ін.), копії та їх зразки, прийняті в діяльності організації (таблиці та ін.).

6. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ПРАКТИКИ

Після завершення практики здобувачі вищої освіти звітують про виконання програми практики та індивідуального завдання. Звіт захищається здобувачем перед комісією. До складу комісії входять: керівники практики від університету, за можливістю від бази практики, а також викладачі дисциплін фахової підготовки за освітньою програмою.

Форма звітності практиканта - це подання в друкованому та електронному вигляді звіту про проходження практики, щоденника, оформленого календарного графіка проходження практики та характеристики здобувача, яка має бути підписана безпосереднім керівником від бази практики з відгуком і оцінкою його роботи. Форма звітності визначаються наскрізною та робочою програмами практики.

Форма звіту та щоденник практики розміщується в ІС Moodle та на веб- сайтах факультетів у вкладці – «Практична підготовка здобувачів».

Друкований й електронний варіант звіту проходження практики та щоденника практики зберігається у відповідального на кафедрі за проходження практики (форма щоденника – Додаток А).

За результатами проходження навчальної практики здобувачем подається керівнику практики від кафедри для перевірки та оцінювання щоденник навчальної практики. У щоденнику практики здобувач у хронологічному порядку відображає зміст виконуваної ним роботи під час практики з коротким її аналізом. Щоденник практики обов'язково підписується керівниками практики. Критерії оцінювання та схема нарахування балів з навчальної практики визначаються науково-педагогічними працівниками кафедри і вказуються у робочій програмі практики (силабус). За підсумками навчальної практики проводиться семестровий контроль у формі диференційованого заліку. Диференційований залік виставляється в останній день практики. Якщо, згідно навчального плану і графіку навчального процесу, практика закінчується пізніше, ніж заліково-

екзаменаційна сесія відповідного семестру, то диференційований залік з цієї практики здобувачі вищої освіти складають у перші два тижні наступного навчального семестру.

За результатами проходження виробничої практики та інших видів практик здобувачем подається на кафедру керівнику практики для перевірки та оцінювання звітна документація (звіт, щоденник, характеристика та інші), яка визначена робочою програмою практики.

За підсумками виробничої практики проводиться семестровий контроль у формі диференційованого заліку. Диференційований залік з практики виставляється протягом перших двох тижнів після її закінчення головою комісії із захисту звітів з практики. Якщо, згідно навчального плану і графіку навчального процесу, практика закінчується пізніше, ніж заліково-екзаменаційна сесія відповідного семестру, то диференційований залік з цієї практики здобувачі вищої освіти складають у перші два тижні наступного навчального семестру.

7. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ПРАКТИКИ

Комісія із захисту звітів з практики нараховує бали за підсумками презентації здобувачем результатів проходження практики та відповідей на запитання членів комісії. Голова комісії підсумовує бали, нараховані керівником практики від кафедри та комісією із захисту звітів з практики.

Нарахування балів здійснює керівник практики на підставі:

- оцінки результатів проходження практики здобувачем, наданої у відгуку характеристиці керівника практики від бази практики;
- оцінки якості оформлення і змістовності наповнення щоденника та звіту з практики;
- оцінки виконання інших матеріалів, передбачених робочою програмою практики.

Оцінювання результатів практики відбувається відповідно до принципів та критеріїв, передбачених робочою програмою практики (силабус). Критерії оцінювання знань, навичок, умінь:

Оцінку **«відмінно»** практикант одержує, коли відповідь повна, розуміння матеріалу глибоке, основні вміння сформовані та засвоєні; виклад логічний, доказовий, висновки і узагальнення точні; практикант орієнтується в системі чинного законодавства; правильно використовує термінологію. Відгук керівника про проходження практики позитивний. Матеріали оформлені відповідно до вимог і з дотриманням принципів академічної доброчесності.

Оцінку **«добре»** практикант одержує, коли відповідь сформована згідно із зазначеними вимогами, але виклад недостатньо систематизовано, у визначенні понять, термінології та узагальненнях мають місце окремі неточності, які легко можна виправити за допомогою додаткових питань викладача. Відгук про проходження практики позитивний. Наявні неістотні

зауваження щодо змісту й оформлення матеріалів. У звітній документації не порушено принципів академічної доброчесності.

Оцінку **«задовільно»** практикант одержує, коли відповідь свідчить про розуміння основних питань програми практики, однак можна спостерігати значні прогалини в знаннях: визначення понять нечіткі, висновки й узагальнення аргументовані слабо, у них є помилки, знання практиканта фрагментарні, неповні, невміння працювати з документами, джерелами. Відгук щодо проходження практики позитивний. Недбале оформлення звіту і щоденника про проходження практики. У звітній документації не порушено принципів академічної доброчесності.

Оцінку **«незадовільно»** практикант одержує, коли відгук про проходження практики негативний. На запитання здобувач вищої освіти не дає правильної відповіді. Програма практики виконана не в повному обсязі. Звіт компілятивний, а його складники містять очевидні порушення принципів академічної доброчесності.

Здобувач вищої освіти, який не виконав програми практики без поважних причин, одержує незадовільну оцінку, тобто має академічну заборгованість, яку ліквідовує у встановленому порядку - шляхом повторного проходження практики і захисту її вперше перед керівником практики, а вдруге - перед комісією. Якщо програму практики здобувач не виконав з поважної причини, Університет надає можливість проходити її повторно.

Підсумки кожної практики обговорюють на засіданні кафедри, загальні підсумки проходження практики здобувачами факультетів розглядаються на Вченій раді відповідного факультету, а загальні підсумки проходження практики здобувачів Університету підбивають на Вченій раді СНАУ не менше одного разу впродовж навчального року.

8. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ТА СХЕМА НАРАХУВАННЯ БАЛІВ

Інформація про хід практики та її підсумки обговорюються на засіданнях кафедри, а її загальні підсумки підводяться на засіданні вченої ради факультету

Сумарна оцінка за практику виставляється за шкалою ECTS:

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	відмінно – відмінне виконання з невеликою кількістю неточностей
82-89	B	добре	дуже добре – вище середнього рівня з кількома несуттєвими помилкам
74-81	C		добре – в цілому правильно виконана робота з незначною кількістю помилок
64-73	D	задовільно	задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків
60-63	E		достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії
35-59	FX		незадовільно – потрібно працювати перед тим, як отримати позитивну оцінку
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	незадовільно – необхідна серйозна подальша робота з повторним вивченням курсу

* При формі підсумкового контролю «залік» - 0-59 – не зараховано, 60-100 - зараховано

9. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Ю.Д. Рубан, С.Ю. Рубан. Технологія виробництва молока і яловичини – Харків, Еспада, 2011 рік, 793 с.
2. Ю.Д. Рубан. Технологія виробництва молока і яловичини – Харків, Еспада, 2015 рік, 572 с.
3. Корж О.П. Етологія тварин: навчальний посібник. – Суми: Університетська книга, 2011 рік, 236 с.
4. Фермер: базовий рівень – Суми, Університетська книга, 2013 рік. – 458 с.
5. Фермер: професійний рівень – Суми, Університетська книга, 2014 рік. – 601 с.
6. Біологічні та технологічні особливості вирощування молочної худоби: Навчальний посібник / Ладика В.І., Крятов О.В., Крятова Р.Є., Рубцов І.О., Свердліков О.В./ Суми, 2005. - 260 с.
7. Проваторов Г.В., Проваторова В.О. Годівля сільськогосподарських тварин: Підручник. – Суми: ВТД: Університетська книга, 2004. – 510 с.
8. Столярчук П.З., Півторак Я.І., Голодюк І.П. та ін. Заготівля кормів, нормована годівля тварин та профілактика аліментарних захворювань / Навч. посібник. – Львів: «Добрий друк», 2011. – 288 с.
9. Освітня програма «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва». URL: <http://surl.li/ccfioc>
10. Положення про організацію освітнього процесу в сумському національному аграрному університеті (№ 350/ОД від 28.08.2024 р.). <http://surl.li/dpftsb>.
11. Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти сумського національного аграрного університету (№ 103/К від 01.03.2023 р.). https://practicaltraining.snau.edu.ua/wp-content/uploads/2024/10/polozhennja-pro-provdennja-praktiki-zdobuvachiv-vo-snau_na-sajt.pdf.
12. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України : Наказ Міністерства освіти України від 08.04.93р. №93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93> (дата звернення: 19.01.2023)

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЩОДЕННИК ПРАКТИКИ**

_____ (вид і назва практики)

Здобувач

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

Факультет (_____
(назва факультету)

Освітньо-професійна програма _____
(назва освітньо-професійної програми)

Спеціальність _____
(код та найменування спеціальності)

Ступінь вищої освіти _____
(бакалавр / магістр)

_____ курс, _____ група

Форма навчання _____ (денна/ заочна)

Керівник практики від кафедри

_____ (назва кафедри)

_____ (посада, прізвище, ім'я, по батькові керівника практики)

Керівник практики від підприємства (організації, установи, тощо)

_____ (посада, прізвище, ім'я, по батькові)

Здобувач

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

Прибув на підприємство (в організацію, установу тощо) _____ 20__ року.

Наказом (розпорядженням) по підприємству (організації, установі тощо) від

«__» _____ 20__ року №__

здобувач зарахований на посаду _____
(назва посади)

_____ (підпис)

_____ (посада, прізвище та ініціали керівника підприємства, організації)

М.П.

Вибув з підприємства (організації, установи, тощо)

«__» _____ 20__ року _____

_____ (підпис) (посада, прізвище та ініціали керівника підприємства, організації)

М.П.

Індивідуальне завдання від університету

Тема роботи

Виконання робіт передбачених програмою практики:

1. Ознайомитися _____

2. Вивчити _____

3. Опанувати _____

4. Виконати _____

5. Провести аналіз _____

6. Запропонувати _____

Завдання видав керівник практики

від кафедри _____

(посада, ПБ, підпис)

Календарний графік проходження практики

№ з/п	Назви робіт	Тижні проходження практики					Відмітки про виконання
		1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	6	7	8

Керівник практики:

від закладу вищої освіти _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

від підприємства, організації, установи _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Загальні відомості про базу практики

(назва підприємства, організації, установи тощо)

П.І.П. керівника _____

Форма власності _____

Район _____

Область _____

Місто _____

Адреса _____

Телефон/ сайт _____

Характеристика бази практики

ВІДГУК-ХАРАКТЕРИСТИКА керівника практики від бази практики

(назва підприємства, організації, установи тощо)

Керівник практики від підприємства (організації, установи тощо) _____

(підпис) (ініціали та прізвище)

М.П. «_____» _____ 20 __ року

Висновок керівника практики від кафедри

Кількість балів

(цифрами)

Керівник практики від кафедри

(підпис) (ініціали та прізвище)

Висновок комісії із захисту звітів з практики

Дата складання заліку „____” _____ 20__ року

Оцінка:

за національною шкалою

кількість балів

(цифрами і словами)

за шкалою ECTS

Голова комісії із захисту звітів з практики

(підпис) (ініціали та прізвище)

Приклад оформлення списку літератури

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Монографії: один, два або три автори	Кравченко Н. А. Разведение сельскохозяйственных животных. Изд. 2-е, перераб. и доп. М.: Колос, 1973. 486 с.
	Хмельничий Л. М., Супрун І. О. Основи генетики та селекції сільськогосподарських тварин. Навчальний посібник. К.: Аграрна наука, 2011. 497 с.
	Басовський М. З., Рудик І. А., Буркат В. П. Вирощування, оцінка і використання плідників. К.: Урожай, 1992. 216 с.
Більше трьох авторів	Ладика В. І., Хмельничий Л. М., Буркат В. П. [та ін.]. Реєстрація ICAR: [Довідник] Суми: Сумський національний аграрний університет, 2010. 457 с.
Перекладні видання	Гайек Ф. А. Право, законодавство і свобода. Нове визначення ліберальних принципів справедливості і політичної економії / Пер. з англ. В. Дмитрук. К.: Аквілон-Прес, 2000. 447 с.
Довідники	Басовський М. З., Буркат В. П., Зубець М. В. [та ін.]: Племінна робота: [Довідник] / За ред. М. В. Зубця і М. З. Басовського. К.: Асоціація Україна, 1995. 435 с.
Законодавчі, нормативні акти	Господарський процесуальний кодекс України: Офіц. текст із змін. станом на 1 лип. 2002 р. / М-во юстиції України. К.: Вид. дім „Ін Юре”, 2002. 129 с. (Кодекси України).
Складові частини: збірника наукових праць	Ладика В. І. Формування бажаного типу будови тіла швіцької худоби німецької селекції у процесі адаптації до умов Лісостепу України. Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини: Зб. наук. праць ХЗВІ. Харків. – 1998. Вип. 4. Т. 1. С. 75-78. Ставецька Р. В., Рудик І. А. Динаміка розвитку ліній молочної худоби. Збірник наукових праць Поліського держ. аграрно-технічного університету. Серія “Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва”. Кам’янець-Подільський. 2010. Вип. 18. С.197-200.

журналу	Хмельничий Л. М., Полупан Ю. П., Салогуб А. М. Уніфікація класифікації корів молочних порід за типом екстер'єру. Тваринництво України. 2010. № 11. С. 10-12.
Тези доповідей	Лобода В. П. Роль оцінки генеалогічних формувань в оптимізації структури заводського стада. Матеріали міжнар. наук.-практич. конф., присвяченої 20-річчю створення кафедри розведення, генетики та біотехнології ЖНАЕУ і 75-річчю з дня народження д. с.-г. наук, професора Пелехатого Миколи Сергійовича. Житомир, 2013. С. 26-28.
Автореферати дисертацій	Ставецька Р. В. Ефективність формування стад молочної худоби вітчизняної та зарубіжної селекції: Автореф. дис. к-та с.-г. наук: 06.02.01 / Інститут розведення і генетики тварин. с. Чубинське, 2003. –19 с.
Посібники	Василенко М. В. Теорія коливань: Навч. посіб. К.: Вища шк., 2002. 430 с.